

Sveučilište u Zadru

Odjel za klasičnu filologiju

Preddiplomski sveučilišni studij latinskog jezika i rimske književnosti (dvopredmetni)

Josipa Bašić

Etimologija zamjenica

Završni rad

Zadar, 2016.

Sveučilište u Zadru

Odjel za klasičnu filologiju

Preddiplomski sveučilišni studij latinskog jezika i rimske književnosti (dvopredmetni)

Etimologija zamjenica

Završni rad

Student/ica:

Josipa Bašić

Mentor/ica:

Prof. Daniel Nečas Hraste

Zadar, 2016.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Josipa Bašić**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Etimologija zamjenica** rezultat mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mogega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mogega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 27. rujan 2016.

Sažetak

U ovom radu raspravljat ću o etimologiji zamjenica. Zamjenice su jedan od najvažnijih dijelova nekog jezika. Većina ima jasnu etimologiju i lako možemo vidjeti razvoj njihovih korijena od indoeuropskog do latinskog, grčkog, sanskrta, germanskih i slavenskih jezika. One su također odgovorne i za razvoj članova u nekim jezicima kao što su grčki, španjolski i francuski. Govorit ću o osobnim, posvojnim, povratnim, pokaznim, odnosnim, upitnim i neodređenim zamjenicama.

Ključne riječi

- etimologija, zamjenice, jezici, latinski, grčki, indoeuropski

Etymology of pronouns

Abstract

In this paper I will discuss etymology of pronouns. Pronouns are one of the most important parts of any language. Most of them have clear etymology, and the development of their roots from Indo-European language to Latin, Greek, Sanskrit, Germanic and Slavic languages can easily be noticed. They are also responsible for development of articles in some languages like Greek, Spanish and French. I will talk about personal, possessive, reflexive, demonstrative, relative, interrogative and indefinite pronouns.

Key words

- etymology, pronouns, languages, Latin, Greek, Indo-European

Sadržaj

1. Uvod	6
2. Etimološka analiza	7
2.1. Osobne zamjenice	7
2.2. Osobno-povratna zamjenica.....	8
2.3. Posvojne zamjenice i povratno-posvojna zamjenica.....	9
2.4. Pokazne zamjenice	10
2.5. Odnosne, upitne i neodređene zamjenice	12
3. Zaključak.....	14
4. Literatura.....	15

1. UVOD

Zamjenice (*pronomina*) su jedan od osnovnih elemenata jezika, a također su jedine koje s glagolima dijele kategoriju lica. Možemo ih podijeliti u osobne (*personalia*), povratne (*reflexiva*), posvojne (*possessiva*), upitne (*interrogativa*), odnosne (*relativa*), neodređene (*indefinita*) i pokazne zamjenice (*demonstrativa*).¹ Zamjenice su dosta podložne analogiji što je posebno vidljivo kod osobnih zamjenica, npr. akuzativi jednine osobnih zamjenica za prvo i drugo lice u grčkom su *ἐμέ* i *σέ*, u latinskom *me* i *te*, u hrvatskom *mene* i *tebe* (nenaglašeno *me* i *te*), u sanskrtu *mām* i *tvām*. Zamjenice često dodaju i čestice koje ih pojačavaju, pa se može dogoditi da se sama zamjenica stopi s česticom što može biti otežavajuća okolnost za analizu. I na kraju, zamjenice nerijetko imaju širok spektar idiomatskih upotreba što otežava pronalazak osnovne upotrebe.² Usprkos poteškoćama, da se rekonstruirati sustav praindoeuropskih (kratica: PIE) zamjenica. Zamjenice imaju kategorije lica, broja, padeža i, osim u slučaju osobnih i povratnih zamjenica, kategoriju roda. Ipak, u odnosu na imenice i pridjeve, zamjenice pokazuju određene razlike u svojoj deklinaciji, a samim time i u etimologiji.

U ovom radu donosim pregled zamjenica i njihovu etimološku analizu po podjeli koju sam prethodno navela uzimajući u obzir latinski, a zatim i grčki, sanskrit, slavenske te germanske jezike gdje je to potrebno.

¹ J. P. Mallory i D. Q. Adams: *The Oxford Introduction to Proto-Indo-European and the Proto-Indo-European World*, Oxford University Press, 2006.

² B. W. Fortson IV: *Indo-European Language and Culture, An introduction*, Blackwell Publishing, 2004.

2. ETIMOLOŠKA ANALIZA

2.1. Osobne zamjenice (*Pronomina personalia*)

Osobne zamjenice ujedinjuju su sebi dvije zanimljive karakteristike: sadrže vrlo stare elemente dok je istovremeno na njih djelovala analogija. U mnogim jezicima osobne zamjenice pokazuju razlike u odnosu na ostale skupine zamjenica.

Kod osobnih zamjenica promatramo prvo i drugo lice u jednini i množini. U latinskome, kao i u mnogim drugim jezicima, odmah je vidljiva razlika između korijena kojim se tvori nominativ i korijena kojim se tvore ostali padeži.³ Osobne zamjenice ne razlikuju rod, tj. iz njih ne možemo znati je li lice koje zamjenjuju muškog ili ženskog roda.

Ove zamjenice ne moraju uvijek biti izrečene u rečenici umjesto subjekta. Sam oblik glagola može po svojoj morfologiji upućivati koje je lice subjekt. U skladu s tim, izrečena osobna zamjenica uz finitni glagol može se shvatiti kao dodatno naglašavanje subjekta (odnos *govorim* i **ja** *govorim*). Sličnu funkciju imaju i čestice koje se dodaju na zamjenicu da bi ju dodatno pojačale. Osobne zamjenice također imaju nenaglašene (enklitične) oblike koji se tvore pomoću minimalnog oblika korijena.⁴

Za treće lice jednine i množine, osobne zamjenice najčešće koriste pokazne zamjenice. Ovo je vidljivo kako u latinskom i grčkom (s tim da se u grčkom treba uzeti u obzir i zamjenica αὐτός u kosim padežima), tako i u hrvatskom gdje *on* (osobna zamjenica) vrlo očito ima veze s *onaj* (pokazna zamjenica).

Prvo lice singulara u nominativu tvori se od osnove **eǵoh₂* (*ego*) koja je ponekad proširena na **eǵh₂-om* koju nalazimo u latinskom *egom-et* (oblik koji nalazimo kod starijih autora, npr. kod Plauta). Iz toga se kasnije pogrešno izvlačio sufiks *-met* i za ostale padeže (npr. *mihi-met*). Ostali padeži tvore se od osnove **me-*. Enklitični oblici osnove **moi*, **mei* mogli su se

³ B. W. Fortson IV: *Indo-European Language and Culture, An introduction*, Blackwell Publishing, 2004.

⁴ M. Meier-Brügger: *Indo-European Linguistics*, Walter de Gruyter, Berlin, New York, 2003.

koristiti u PIE za tvorbu genitiva, dativa i lokativa. U latinskome ih imamo u genitivu *mei*. Dativ *mihi* dolazi od **megheĩ* (*mihĩ* < **meghē* < **megheĩ*). Akuzativ i ablativ singulara mogu imati *-d* (*med*) dodano na osnovu. Podrijetlo toga *-d* nije jasno. Postoje teorije da je možda posuđeno od zamjenica srednjeg roda koje također imaju *-d*.⁵

U pluralu također imamo dvije osnove: **uēĩs* za nominativ i **us-me-* za ostale padeže. Od **us-me-* se kod nekih jezika zadržao samo drugi dio korijena (**-me-*). Korijen **us-* u prijevornoj je praznini od **nes-*, a u latinskome od toga imamo *nōs*.⁶ Genitivi plurala (*nostrī*, *nostrum*) nastali su analogijom prema posvojnim zamjenicama te su se koristili samo u partitivnom značenju, a prvi put zabilježeni su kod Terencija. Dativ i ablativ tvore se tako da se na osnovu doda *-bhei*, a zatim se na nastalo **nobhei* dodaje *-s* analogijom prema običnijem nastavku *-bus*.

Drugo lice singulara ima osnovu **tūh_x* (*tu*). Baš kao i u prvom licu, genitiv je nastao od enklitične PIE osnove za tvorbu genitiva, dativa i lokativa **toi*, **tei*, tako da u latinskome imamo *tui*. Dativ *tibi* tvori se kao i prvo lice singulara: **tebheĩ* (*tibĩ* < **tebhē* < **tebheĩ*). Akuzativ i ablativ singulara također mogu imati *-d* (*ted*).

U pluralu imamo osnovu **us-ue-* ili po nekima **us-mé* gdje opet imamo varijacije s **-me-* koje se u nekim jezicima pojavljuje, a u nekima ne. Genitivi plurala (*vestrī*, *vestrum*) također su nastali analogijom prema posvojnim zamjenicama te su se koristili samo u partitivnom značenju. Dativ i ablativ, kao kod prvog lica množine, tvore se tako da se na osnovu doda *-bhei*, a zatim se na nastalo **vobhei* dodaje *-s* analogijom prema običnijem nastavku *-bus*.⁷

Treće lice „glumi“ zamjenica *is*, *ea*, *id* koju ću obraditi pod pokaznim zamjenicama.

2.2. Osobno-povratna zamjenica (*Pronomen personale reflexivum*)

Osobno-povratna zamjenica, odnosi se samo na treće lice singulara ili plurala, dok se za ostala lica koriste osobne zamjenice. Tvori se od korijena **suē*. U ostalim padežima tvorba joj je kao

⁵ L. R. Palmer: *The Latin language*, University of Oklahoma Press Norman, 1954.

⁶ B. W. Fortson IV: *Indo-European Language and Culture, An introduction*, Blackwell Publishing, 2004.

⁷ L. R. Palmer: *The Latin language*, University of Oklahoma Press Norman, 1954.

i kod osobnih zamjenica, dakle, dativ joj je nastao od korijena **sebhei* (*sibi*), a ablativ može primiti krajnje *-d*. Također, *se* može imati i pojačan oblik *sese*.⁸

2.3. Posvojne zamjenice (*Pronomina possessiva*) i povratno-posvojna zamjenica (*Pronomen reflexivum possessivum*)

Posvojne zamjenice su se još u PIE tvorile kao pridjevi osnova na -o osobnih zamjenica i od sufiksa *-tero-* koji je srodan s komparativom. Isto vrijedi i za latinski jezik, kao i za druge jezike.

- za prvo lice singulara u PIE imamo korijen **m-o-* (u grč. *ἐμός*, *e-* je došlo analogijom prema *ἐγώ*) i korijen **mei-o-* (u lat. *meus*)

- za drugo lice singulara u PIE imamo korijen **tu-o-* (u grč. *σός*) i **teu-o-* (lat. *tuus*)

- za prvo lice plurala u PIE imamo korijen **nos-tero-* (lat. *noster*) i **ns-mó-* (grč. *ἡμέτερος* [*<*nsmé-tero-*])

- za drugo lice plurala u PIE imamo korijen **uos-tero-* (lat. *vester*) i **us-mó-* (grč. *ὕμετερος* [*<*usmé-tero-*])⁹

Za treće lice nema posebne zamjenice, latinski se služi genitivom pokazne zamjenice *is, ea, id* (*eius; eorum, earum*) koja će biti obrađena kod pokaznih zamjenica.¹⁰

Povratno-posvojna zamjenica povodi se za posvojnim zamjenicama po tvorbi, tj. pripada osnovama na -o.

Tvori se od korijena **suo-* (grč. *ός*) i **seu-o-* (lat. *suus*)¹¹

Kao i osobno-povratna zamjenica, i povratno-posvojna se odnosi samo na treće lice singulara ili plurala. Može se pojačati česticom *-pte*.¹²

⁸ L. R. Palmer: *The Latin language*, University of Oklahoma Press Norman, 1954.

⁹ M. Meier-Brügger: *Indo-European Linguistics*, Walter de Gruyter; Berlin, New York, 2003.

¹⁰ V. Gortan, O. Gorski, P. Pauš: *Latinska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.

¹¹ M. Meier-Brügger: *Indo-European Linguistics*, Walter de Gruyter; Berlin, New York, 2003.

¹² V. Gortan, O. Gorski, P. Pauš: *Latinska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.

2.4. Pokazne zamjenice (*Pronomina demonstrativa*)

- **hic, haec, hoc** (ovaj, ova, ovo) tvori se od korijena **ghe/o, gha-* na koji se ili dodaje deiktička čestica *-ce* (koja apokopom može izgubiti *-e*) ili se čestica uopće ne stavlja. Nominativ singulara muškog roda pojavljuje se ili kao *hic* (korijen je u ovom slučaju **gho-*, krajnje *-o-* osnove slabljenjem vokala prelazi u *-i-*, zatim se dodaje čestica *-ce* koja apokopom gubi krajnje *-e*) ili kao *hec* (korijen **ghe-* i deiktička čestica koja opet gubi krajnje *-e*). Kod Plauta se nalazi i oblik *heis*, odnosno *heisce*.

Nominativ singulara ženskog roda nastao je od osnove **gha-* s čak dvije pokazne čestice: *-i-* i *-ce-*. Obje čestice su uobičajene za pokazne zamjenice. Rezultat je **gha-i-ce*, nastalo *ai* prešlo je u *ae*, a *-ce* po običaju gubi *-e*. Nominativ/akuzativ singulara srednjeg roda nastalo je od **ghod-ce*, *-d-* se asimilira s *-c-*, a čestica gubi krajnje *-e* (*hocc*), na kraju se gubi i poduplano *-c*, a rezultat je *hoc*. Nominativi plurala muškog i ženskog roda primjer su kada se na korijen ne dodaje čestica *-ce*, tako da imamo *hi* i *hae*.¹³

Genitiv singulara prema Palmeru nema paralela u drugim jezicima. U PIE očekivani oblik genitiva bio bi **gho-syo* na što je latinski dodao *-s*. Od tog **gho-syo-s* nastalo je *hūius*. Na sličan način nastao je i dativ, ali opet uz česticu *-ce*, tako da imamo *huic*.

Kod osobnih zamjenica, a i kod srednjeg roda *hoc* vidjeli smo da akuzativ (i ablativ) mogu dodati *-d*. Kod akuzativa singulara muškog i ženskog roda *hunc* i *hanc* na osnovu je dodano *-m* (**ghom-ce* i **gham-ce*). Ablativ zadržava *-d* pa imamo *hoc* < **ghod-ce* i *hac* < **ghad-ce*. Kod genitiva plurala imamo nastavke koji su tipični za genitive plurala.¹⁴

- dakle, deiktička čestica *-ce* trajno se zadržala u singularu (osim genitiva) i u nominativu / akuzativu srednjeg roda. Međutim, može se pojavljivati i u ostalim padežima (npr. *huius-ce*) što pokazuje da je njena upotreba u početku bila neobavezna.¹⁵

- **ille, illa, illud** (onaj, ona, ono) nastaje kao zamjena za *olle / ollus* gdje se promjena početnog *o-* tumači kao analogija prema zamjenici *iste*. Korijen je možda **ol-no-*, *ol-nā-* koji Sihler

¹³ M. de Vaan: *Etymological Dictionary of Latin and the other Italic Languages*, Brill, Leiden, Boston, 2008.
V. Gortan, O. Gorski, P. Pauš: *Latinska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.

¹⁴ L. R. Palmer: *The Latin language*, University of Oklahoma Press Norman, 1954.

¹⁵ A. L. Sihler: *New Comparative Grammar of Greek and Latin*, Oxford University Press, 1995.

povezuje i sa slavenskim *lani*, u smislu *prošle godine* (<* *olney* ili **alney*), ali i s latinskim *ultra* (**oltrād*) i *ōlim* gdje je *ō* neobjašnjeno, a možda dolazi od **ōllim*.

- u nekim jezicima, zamjenica *ille* izgubila je svoju deiktičku upotrebu i postala član, kao npr. u francuskom *le, la* ili španjolskom *el, la* (slično se dogodilo i u grčkom gdje član također nastaje od zamjenice).¹⁶

- **iste, ista, istud** (taj, ta, to) malo je nejasnija zamjenica. Možda je nastala od korijena **es-to-* kao i osaćka zamjenica **esto-*, s tim da je latinski u tom slučaju trebao početno **es-* prebaciti u *is-* što nije toliko neobično ako promatramo zamjenicu *is, ea, id* koja čini to isto. Druga opcija je sigmatski korijen **so-* koji se pojavljuje i u asigmatskoj varijanti **to-* (od njih nastaje u grčkom *ὅ, ἡ, τό*). **to* je zatim trebao prijeći u **-te* što je postalo čestica koja se nalazi u ovoj zamjenici, ali ova opcija je manje vjerojatna.¹⁷

- **is, ea, id** (onaj, ona, ono / on, ona, ono) pojavljuje se s korijenom na *i* ili *ei*. Korijen na *i* smatra se slabijim i pojavljuje se kod nominativa muškog i srednjeg roda (*i-s, i-d*), dok se očekivani akuzativ *im* pojavljuje u *Leges duodecim tabularum*. Klasični oblik *eum* nastao je kada se na *ei* dodala čestica *-om* (**ei-om*, u skt. *ayam*), *ei* prelazi u *e*, a *-om* u *-um*. Iz ovoga je nastao novi korijen **eio* iz kojeg se razvio ženski rod **eia*. Nominativ množine muškog roda pojavljuje se s **i* i s **ei* (**eioi* > **eiei* > *ei* > *i*), a ponekad je moguće i dodavanje *-s*: *is, eis, eeis, ieis*. Dativ i ablativ plurala nastali su od **eiois, *eiais* koji daju *eis* ili *is* ili s *i*: *ieis* što daje *iis*. U starijem latinskom pronalazimo dativ i ablativ s tipičnim *-ibus* od korijena **ei-bhos* (skt. *ebhyás*). Genitiv i dativ singulara nastali su kao što je objašnjeno kod zamjenice *hic, haec, hoc*.¹⁸

- ova zamjenica, kao što je već rečeno, koristi se za treće lice osobne zamjenice, a njen genitiv za treće lice posvojne zamjenice

¹⁶ A. L. Sihler: *New Comparative Grammar of Greek and Latin*, Oxford University Press, 1995.

¹⁷ M. de Vaan: *Etymological Dictionary of Latin and the other Italic Languages*, Brill, Leiden, Boston, 2008.

¹⁸ L. R. Palmer: *The Latin language*, University of Oklahoma Press Norman, 1954.

- **idem, eadem, idem** (isti, ista, isto) je nastala tako da se na korijene zamjenice *is, ea, id* dodala čestica *-em* koja pokazuje naglašavanje ili fokus na nešto¹⁹. Nominativ singulara srednjeg roda *id-em* pogrešno je shvaćen kao *id-dem*, pa je iz toga nastala zasebna čestica *-dem* koja se zatim dodavala na *is* i *ea* što je na kraju dalo *idem* i *eadem* (*is-dem*, u nominativu *s* se izgubilo, ali to nije uvijek pravilo jer se kod ostalih padeža *s* ne gubi, npr. *eiusdem, isdem / eisdem, eosdem,...*).²⁰

- **ipse, ipsa, ipsum** (sam, sama, samo) nastala je od **is-pse*, tj. zamjenica *is, ea, id* i **-pse*. Postanak čestice *-pse* nije u potpunosti jasan, ali jedna od teorija kaže da je nastala od **eom-se* što je dalo **eompse*. Međutim, kako nije potpuno razjašnjeno ni ovo *-se* (od **s^e/o*), nije sigurno da *-pse* potječe od toga. Kada je početno **ispse* napokon dalo *ipse* počele su paralele s *ille* i *iste*. Kod Plauta nalazimo oblike *eapse* za *ipsa*, *eumpse* za *ipsum* i sl. tako da se prelazak iz jedne paradigme u drugu da pratiti kroz jezik. Nije jasno zašto se rijetko pojavljuju i druge varijacije na te oblike, npr. da se promijeni i drugi dio zamjenice, pa da imamo *eumpsum*.²¹ Originalna paradigma sačuvala se u latinskom adverbu *reapse* „zapravo, uistinu“ (*re* i *eapse*) koji se ne javlja nakon Cicerona.²²

Napomena uz pokazne zamjenice: od pokaznih zamjenica nastali su i neki korelativni zamjениčki prilozi, npr. *eō* (onamo), *eā* (onuda), *hīc* (ovdje), *hūc* (ovamo), *istīc* (tu), *istīnc* (odatle), *illīc* (ondje), *illīnc* (odanle) i mnogi drugi.

2.5. Odnosne, upitne i neodređene zamjenice (*Pronomina relativa, interrogativa et indefinita*)

Odnosne, upitne i neodređene zamjenice predstavljaju PIE paradigmu koja je nastala od korijena **k^w-* (**k^wi-* ili **k^wo-*) ili korijena **iō-* (njega nalazimo u grčkom ὅς, ἦ, ὅν, a u latinskom je od ovog korijena možda nastao *iam*).²³ Latinski svoje zamjenice tvori od korijena **k^wi-* i **k^wo-* (*qui, quae, quod* i *quis, quid*). Genitiv singulara nastao je od **k^wosio-s* od čega je

¹⁹ M. de Vaan: *Etymological Dictionary of Latin and the other Italic Languages*, Brill, Leiden, Boston, 2008.

²⁰ L. R. Palmer: *The Latin language*, University of Oklahoma Press Norman, 1954.

²¹ A. L. Sihler: *New Comparative Grammar of Greek and Latin*, Oxford University Press, 1995.

²² C. T. Lewis i C. Short: *A new Latin Dictionary*, Clarendon Press, New York/Oxford 1958.

²³ J. P. Mallory i D. Q. Adams: *The Oxford Introduction to Proto-Indo-European and the Proto-Indo-European World*, Oxford University Press, 2006.

nastalo *cuius*, kasnije *cuius*. Prema genitivu se pretpostavlja i korijen za dativ singulara **k^woiiei* koji će dati *cui*. Akuzativ singulara muškog roda nastao je od **k^wom* i glasio je *quom* (još kod Plauta). Od *quom* je nastao i veznik *cum*.²⁴ Slavenski jezici od ovog korijena dobivaju i svoje *tko* s tim da je došlo do zamjene glasova *k* i *t*.

U grčkome se korijen **k^wo-* pojavljuje kao *πο-* (jonski *κο-*) u pridjevima i adverbima, npr. *ποῦ* (*koṽ*), *πότερος*, *α*, *οἷ* (*kóteros*, *η*, *οἷ*) i sl.. Uz ova dva korijena, pojavljuje se i korijen **k^we-* koji se u slavenskom koristi za srednji rod (*koje*). Korijen **k^wi-* vidi se i u upitnim zamjenicama, a korijen **k^wu-* u latinskom tvori *ubi* ili u slavenskom *kŭde* (*kuda*).²⁵ Vjeruje se da su prvo nastale upitne zamjenice, a tek onda su se iz njih razvile odnosne.

Neodređene zamjenice nastale su tako da su se na korijen dodavali prefiks *ali-* (*aliquis*, *aliquid*; *aliqui*, *aliqua*, *aliquod*) ili sufixi:

- *-pīam* (*quispīam*, *quidpīam*, „ma tko, ma što“, *quispīam*, *quaeipīam*, *quodpīam*, „ma koji, -a, -e“)
- *-quām* (*quisquām*, *quidquām* ili *quicquām*, „itko, išto“)
- *-dam* (*quidam*, *quiddam*, „netko, nešto“, *quidam*, *quaedam*, *quoddam*, „neki, neka, neko“ *m* ispred *d* prelazi u *n* u oblicima *quendam*, *quandam*, *quorundam*, *quarundam*)
- *-que* (*quisque*, *quidque*, „svatko, svašto“, *quisque*, *quaeque*, *quodque*, „svaki, svaka, svako“)
- *-vīs* (*quivīs*, *quidvīs*, „tko god, što god“, *quivīs*, *quaevis*, *quodvis*, „koji god, koja god, koje god“)
- *-libet* (*quilibet*, *quidlibet*, „tko (što) mu drago“, *quilibet*, *quaelibet*, *quodlibet*, „koji, koja, koje mu drago“).²⁶

Od istih korijena nastale su i neke **korelativne zamjenice** (*pronomina correlativa*): *qualis*, *-e* (kakav), *quantus*, *-a*, *-um* (kolik), *quot* (koliko) te neodređene *aliquantus*, *-a*, *-um* (nekolik) i *aliquot* (nekoliko).

²⁴ M. de Vaan: *Etymological Dictionary of Latin and the other Italic Languages*, Brill, Leiden, Boston, 2008.

²⁵ A. L. Sihler: *New Comparative Grammar of Greek and Latin*, Oxford University Press, 1995.

²⁶ V. Gortan, O. Gorski, P. Pauš: *Latinska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.

Defektivne zamjenice su *nēmo* i *nīhil*. Zamjenica *nēmo* (nitko, nijedan) nastala je od *ně-hěmo* (stariji oblik od *homo*), *h* ispada, a vokali se stežu. Zamjenica *nīhil* (ništa) nastala je od *ně-hīlum* < **ne hīlom* (*hīlum* znači „nimalo“). Asimilacijom *-e-* prelazi u *-i-*, a zatim krajnje *-um* ispada.²⁷

3. ZAKLJUČAK

Analizom zamjenica lako možemo vidjeti korijene te promjene koje su se dogodile od PIE jezika do različitih derivata prije svega u latinskom jeziku, a zatim i u drugim jezicima kao što su grčki, sanskrt ili slavenski jezici. Analogija je česta, tako da se većina značajnih jezičnih promjena najčešće dogodi u jednoj zamjenici, a zatim se ostale zamjenice povode za tom paradigmom.

²⁷ M. de Vaan: *Etymological Dictionary of Latin and the other Italic Languages*, Brill, Leiden, Boston, 2008.
V. Gortan, O. Gorski, P. Pauš: *Latinska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.

4. LITERATURA

- A. L. Sihler: *New Comparative Grammar of Greek and Latin*, Oxford University Press, 1995.
- B. W. Fortson IV: *Indo-European Language and Culture, An introduction*, Blackwell Publishing, 2004.
- C. T. Lewis i C. Short: *A new Latin Dictionary*, Clarendon Press, New York/Oxford 1958.
- J. P. Mallory i D. Q. Adams: *The Oxford Introduction to Proto-Indo-European and the Proto-Indo-European World*, Oxford University Press, 2006.
- L. R. Palmer: *The Latin language*, University of Oklahoma Press Norman, 1954.
- M. de Vaan: *Etymological Dictionary of Latin and the other Italic Languages*, Brill, Leiden, Boston, 2008.
- M. Meier-Brügger: *Indo-European Linguistics*, Walter de Gruyter, Berlin, New York, 2003.
- V. Gortan, O. Gorski, P. Pauš: *Latinska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.